

Wanneer, al of niet na dekking of inseminatie, er zich in de baarmoeder een hoeveelheid steriele vloeistof ophoopt zonder dat er sprake is van dracht, spreekt men van schijndracht. Dit komt voor bij 5 tot 20 % van de dieren. De aandoening is vroegtijdig te herkennen door gedekte of geïnsemineerde geiten vroeg in de dracht echografisch te laten controleren op dracht. – HILDE NELIS, UGENT –

Schijndracht bij geiten

Al eeuwenlang houdt men wereldwijd geiten voor melk en vlees. Het is een taaie diersoort die zich in sobere omstandigheden kan handhaven en voortplanten. In de middeleeuwen was de geit de belichaming van de duivel. Als gevolg daarvan was het dier (en de producten die het voortbracht) weinig populair. In de periode nadien maakte bijgeloof plaats voor snobisme en werd de geit bestempeld als 'koe van de arme man'. Alleen wie het minder goed had, at geitenproducten.

Hoewel de geitenhouderij een vrij kleine sector is, neemt het aantal geiten in België en buurlanden de laatste jaren toe. De toename van het aantal geiten is het gevolg van een verhoogde vraag naar geitenmelk en (vooral) naar diverse geitenkazen. Ook spelen de problemen in de varkenssector en de opgelegde melkquota in de rundveesector een rol.

Schijndracht en de symptomen

Schijndracht komt frequent voor bij geiten, honden, katten, konijnen en muizen. Ook bij de mens komt het af en toe voor. Bij schapen wordt het zelden vastgesteld. Schijndracht is eigenlijk een normaal natuurverschijnsel. De meeste schijndrachtige dieren geven ook (een weinig) melk. Zo helpen zij de nakomelingen van kudde- of roedelgenoten groot te brengen. Maar aangezien schijndrachtige dieren geen lammeren en geen, of te weinig, melk produceren – en dus een verliespost betekenen voor de geitenhouder – beschouwt men schijndracht als een vruchtbaarheidsstoornis.

Wanneer er zich in de baarmoeder een steriele vloeistof ophoopt, zonder dat er zich een foetus of vruchtvliezen ontwikkelen, spreken we van schijndracht. De hoeveelheid vloeistof kan bij de geit variëren van 100 ml tot 8 l en kan in sommige gevallen in enkele weken tijd oplopen tot meer dan 10 l! Een schijndrachtige geit behoudt een goede eetlust en ziet er niet ziek uit. Op het eerste gezicht lijkt de geit drachtig omdat de buikomvang toeneemt. In andere gevallen neemt de buikomvang

niet toe en is de schijndracht enkel met echografie te onderkennen. De uier groot, maar de melkproductie is meestal laag of afwezig. Aan het einde van de veronderstelde drachtigheid lammert het dier echter niet af.

De aandoening komt binnen en buiten het dekseizoen voor. Na dekking of inseminatie wordt de geit niet meer bronsig. Het dier voelt en toont zich drachtig, hoewel ze dit niet is. Schijndracht kan echter ook voorkomen bij niet-gedekte geiten. Deze worden dan niet ritsig. De duur van de schijndracht is nogal uiteenlopend. Als er geen dekking heeft plaatsgevonden, is de duur meestal slechts ongeveer 21 dagen (de lengte van 1 cyclus). Na dekking is de duur ongeveer even lang als een gewone dracht (ongeveer 150 dagen), hoewel het mogelijk is dat de baarmoeder zich ledigt voor de verwachte aflammerdatum. De baarmoeder trekt samen en ledigt zich van haar inhoud, de zogenaamde *cloudburst* (wolkbreuk). Er is dan een overvloedige heldere tot crèmekleurige, waterige vaginale uitvloeit te zien waarbij het buikvolume afneemt.

Wat zijn de oorzaken?

De oorzaak van schijndracht is nog niet volledig gekend. Bij elke cyclus rijpen er bij de geit 1 tot 3 eicellen, elk in een follikel op de eierstokken. Die follikels produceren oestrogenen die ervoor zorgen dat de geit tekenen van ritsigheid vertoont. Nadat die eicellen gerijpt zijn, barsten de follikels open (ovulatie) en worden die eicellen door de eileider opgevangen. Na dekking of inseminatie ontstaat er een embryo dat via de eileider naar de baarmoeder wordt getransporteerd. Het litteken dat achterblijft op de eierstokken (geel lichaam) nadat een follikel is gebarsten, produceert het zwangerschapshormoon progesteron. Progesteron zorgt ervoor dat de baarmoeder wordt klaargemaakt voor de innesteling van het embryo. Wanneer er geen embryo in de baarmoeder aanwezig is, produceert de baarmoeder prostaglandines waardoor het geel lichaam vernietigd wordt. Hierdoor stopt de progesteronproductie, waarna er weer nieuwe eicellen kunnen rijpen. De geit zal dan opnieuw ritsig worden. Soms gebeurt het dat een geel lichaam niet wordt afgebroken zodat de progesteronproductie gewoon doorgaat, ook al is er geen embryo aanwezig of is het embryo afgestorven. De oorzaak van dit fenomeen is nog niet gekend. De voortdurende productie van progesteron houdt de schijndracht in stand, waardoor de baarmoeder gestimuleerd wordt om vocht te produceren.

Risicofactoren

Schijndracht is de meest voorkomende oorzaak van het niet ritsig worden bij melkgeiten. Het aantal gevallen van

schijndracht kan variëren van bedrijf tot bedrijf en van jaar tot jaar op hetzelfde bedrijf. Het zou voorkomen op meer dan 80% van de bedrijven. Per bedrijf wordt gemiddeld bij 2 tot 10% van de dieren schijndracht waargenomen. Er zijn gevallen gekend, waar 20 tot zelfs 40% van de geitenstapel aangetast is.

De aandoening wordt het meest waargenomen bij melkgeiten, hoewel elke geit van elk ras schijndrachtig kan worden. Schijndracht komt het meest voor bij geiten die al verschillende keren gelammerd hebben en minder bij jaarlingen. Ook geiten die doorgemolken worden, worden vaker schijndrachtig. Hoe ouder het dier wordt, hoe groter de kans op schijndracht. Geiten die pas laat ritsig worden, maken meer kans om schijndrachtig te worden. Ook bij kunstmatige inseminatie, of wanneer men door de toediening van hormonen kunstmatig de ritsigheid probeert op te wekken, neemt de kans op schijndracht toe.

Erfelijkheid en diagnose

Er is geen sluitend bewijs dat schijndracht erfelijk is, hoewel de onderzoeksresultaten wel in die richting wijzen. Dochters van geiten die schijndrachtig waren, blijken meer kans te hebben om ooit schijndracht te vertonen. Er is dus een erfelijke aanleg voor het ontwikkelen van schijndracht.

Hoe kan men de diagnose van schijndracht stellen? Bij een niet-gedekte geit die niet ritsig wordt, is schijndracht een van de meest voorkomende oorzaken. Wanneer een geit rond de verwachte datum van aflammeren geen lammeren op de wereld zet, maar er wel tot meer dan 10 l helder tot vlokkerig wit, tot crèmekleurig vocht naar buiten komt, dan is de diagnose duidelijk. Wanneer de schijndracht eindigt tijdens de eerste maand van de 'dracht' is er meestal alleen wat bloederige vaginale uitvloeit te zien. Dit kan echter niet onderscheiden worden – tenzij de geit niet gedekt is – van vroege embryonale sterfte waarbij het jonge embryo en de vruchtvlies worden afgedreven.

Om een melkgeitenbedrijf optimaal te laten renderen, zijn een goede bedrijfsvoering en een optimale vruchtbaarheid van de dieren noodzakelijk. Hiervoor is een intensieve diergeneeskundige begeleiding onontbeerlijk. Door zo vroeg mogelijk na dekking of inseminatie na te gaan of de geit al of niet (schijn)drachtig is, kan je tot 5 maanden winnen en houd je de productiederving zo laag mogelijk. Dracht bij geiten (en schapen) kan worden vastgesteld door echoscopie. Vanaf 40 tot 70 dagen gebeurt dit met een sectorieële sonde in de flankstreek, dicht bij de uier. Om het echografisch onderzoek efficiënt en rustig te laten verlopen, worden de geiten het best in de melkstal gezet en wordt er wat krachtvoer gegeven. De dieren staan

dan dicht tegen elkaar en de dierenarts hoeft zich niet telkens te bukken. Voor het vroegtijdig onderkennen van schijndracht heeft scannen voor dag 40 geen zin, aangezien je daarvoor schijndracht en gewone dracht niet van elkaar kan onderscheiden. In beide gevallen is een kleine baarmoeder zichtbaar die gevuld is met een beetje vocht. Het beste kan het echografisch onderzoek uitgevoerd worden tussen 40 en 70 dagen na dekking. In deze periode kan je een onderscheid maken tussen dracht en schijndracht, de drachtcontrole hoeft dan slechts eenmaal per maand te gebeuren en is op die manier goed te combineren met het maandelijks bedrijfsbezoek. Als niet bij alle geiten een bok gelopen heeft, moeten ook die geiten gescand worden. Schijndracht komt immers vaak voor in de doormelkgroep. Bij het scannen ter hoogte van de linker- en de rechterflank kan men zien dat de baarmoeder gevuld is met vocht (zwart op het echo-beeld) terwijl er geen foetus of vruchtvlies aanwezig zijn. In het vocht kunnen er witte vlekken te zien zijn die als sneeuwvlokken neer dwarrelen als de buik van de geit heen en weer wordt geschud.

Behandeling

De schijndracht wordt in stand gehouden door de productie van progesteron door het geel lichaam. Om het geel lichaam te laten verdwijnen, zal de dierenarts de schijndracht beëindigen door de geit tweemaal met prostaglandines in te spuiten met een tussenperiode van 12 dagen. Het progesteron gehalte in het bloed zal dalen en de geit zal ritsig worden. Hierdoor wordt een 'bevalling' opgewekt. De baarmoeder trekt samen en zal zich legen en de geit kan opnieuw gedekt of geïnsemineerd worden.

Gevolgen van schijndracht

Als de schijndracht niet onderkend wordt, betekent dit dat er tot 5 maanden verlopen kunnen gaan, een periode zonder de opbrengst van lammeren en melk. Een milde vorm van baarmoederontsteking (endometritis) kan ook voortkomen uit een vroegere schijndracht. Dit kan de oorzaak zijn van onvruchtbaarheid en het verkorten van de periode tussen 2 ritsigheden. Nadat een geit tweemaal met prostaglandines ingespoten is, is het drachtigheidspercentage goed (85%). Zo'n 5% van de geiten wordt nogmaals schijndrachtig. ■

Hilde Nelis is als dierenarts verbonden aan de Vakgroep Verloskunde, Voortplanting en Bedrijfsdiergeneeskunde van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.